THE DAILY YIDDISH JOURNAL

H. WINEBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

67 Elizabeth Street Telephone Main 4582

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd 1913

די וויכטיגסטע פאסירונג פאר די לעצטע טעג

דער ענגלישער פארלאמענט האט זיך מיטוואך אויענט געשלאסען, און וועט זיך וויעדער צוזאמענקומען ערשט דעם דריטען יוני, און ביז יענער צייט, וועט דער קאבינעט, דאס ענגלישע מיניסטעריום שוין זיין רעארגאניזירט.

אזוי איז אפיציעל ערקלערט געווארען פון דער טריבונע אין „האוז אף קאמאנס" פון פרעמיער אסקוויטה, און פונ'ם פיהרער פון דער קאנסערוואטיווער אפאזיציע א. באנאר לאו.

מיט אכט טעג פריהער איז אינ'ם ענגלישען פארלאמענט אויך געמאכט געווארען אן ערקלעהרונג פונ'ם פרעמיער, אבער זיי פערשידענ־ארטיג ביידע ערקלעהרונגען זיינען.

דאמאלס האט דער פרעמיער אבגעלייקענט אלע קלאנגען, אז אן אינצווישן־פרידענהייט הערשט צווישען די קאבינעט־מיטגליעדער, און מען מוז איהם רעארגאניזירן.

דער קאבינעט, האט דער פרעמיער דאמאלס ערקלערט, שטעהט אייזען־פעסט, און קיינע ענדערונגען פאדערן זיך נים, און ווערען נים געמאכט ווערן.

אזוי האט דער פרעמיער דאמאלס ערקלערט. און וואס זעהן מיר יעצט?

בלויז א וואך איז פאראיבער, און אין דער ענגלישער פאליטישער וועלט איז פארגעקומען אן איבערקעהרעניש. אן איבערקעהר וועלכער וועט מיט דער צייט פיל־לייכט אין גאנצען ענדערען אונזערע רעגיערונגס־פארמען.

אנגעהויבען האט זיך עס אין דער אדמיראליטעט, יענע רעגיערונגס אבטהיילונג, וועלכע פערוואלטעט מיט'ן פלאט.

קלאנגען האבען זיך שוין פון לאנג געטראגען, אז ווינסטאן ספענסער טשערטשהיל, דער ערשטער לארד פון דער אדמיראליטעט, אדער בעפער, דער פלאטען־מיניסטער קען נים ארבייטען אין הארמאניע מיט בארען פישער, דער ערשטער ים־לארד, און דער פאקטישער דורכפיהרער פון אלע קריעגס־פלענער פון דעם פלאט.

די אויצווישן־פרידענהייט צווישען זיי ביידע, זאל שוין זיין פאר א לענגערער צייט.

מען זאגט, אז בארען פישער איז נים געווען איינשטימיג מיט דער פלאטען־אטאקע ביי די דארדאנעלען, וועלכע קאסט שוין אזוי פיעל קרבנות.

דאס וואס צוויי טויזענד ענגלישע מארינס, זענען געצוואונגען געוועזען ביי דער „אנטווערפען־געשיכטע" צו אינטערנירען זיך אין האלאנד, ווערט אויך צוגעשריבען צו טשערטשהיל א טעות, וואס דאס מיינט אז דער גאנצער קאבינעט איז פאר דעם פעראנטווארטליך.

תמיד אין אזא פאל, געהט די רעגיערונג מיט אן אפיעל צום פאלק.

איז אבער ענגלאנד פערגומען איז דער מלחמה, און אין אזא צייט, ווען די גאנצע ענערגיע דארף זיין אנגעשטרענגט געגען אויסערליכען שונא, מוז צווישען דעם פאלק זעלבסט הערשען פריעדען, און די אויפמערקזאמקייט זיינע דארף נים אבגעצויגען ווערען צו אנדערע נים־מלחמה „אישים".

די פיהרער פון די רעגיערענדע פארטייען זענען דארום געקומען צו א פערשטענדניס, אנשטאט וואהלען, זאל בעסער א קאאליציאנס־קאבינעט, א בשותפות'דיגעס מיניסטעריום צוזאמענגעשטעלט ווערען.

דער קאבינעט איז דארום רעארגאניזירט געווארען און אבוואהל די דעמאלען זיינען נאך נים בעוואוסט, און עס איז אונבעקאנט, ווי אזוי דיא פארטפאליאס, וועלען איינגעהיילט ווערען, דאך ווייסט מען, אז אזעלע פיהרער פון דער אפאזיציע, ווי באלפאר, באנאר לאו, טשעמבערליין און לארד דערבי וועלען האבען פלעצער אין דעם נייען קאבינעט, אויף דער שפיצע פון וועלכען עס וועלען שטעהן אסקוויטה אלס פרעמיער, און סער עדוואַרד גרעי, אלס סעקרעטאַר פון אויסלענדישע ענינים, דאס מיינט ווייעדער, אז ענגלאנדס „מלחמה־פאליסי" וועט בלייבען די זעלבע א קאמף מיט'ן שונא ביז אן ענדליכען זיעג.

דער נייער קאבינעט, וועט זיין א קאאליציאנס־קאבינעט נים בלויז אינ'ם נאמען, נאר אויך אין דער פראקטיק. ארטהור הענדערסאן פון דער ליבער פארטיי, און רעדמאנד פון די איירישע נאציאנאליסטען, וועלען ביידע בעקומען פארטפאליאס אינ'ם נייעם קאבינעט.

מיר האבען זיך אבגעשטעלט אויף דיעזער פאסירונג, ווייל מיר בעטראכטען זי פאר זעהר וויכטיג. וויכטיג נים נאר פאר ענגלאנד אינ'ם יעצטיגען מאמענט, ווען די מלחמה פלאקערט נאך, נאר אויך אויף פיעל שפעטער, נאכדעם ווי די מלחמה וועט שוין לאנג זיין צו ענדע. און וויכטיג איז עס נים נאר פאר ענגלאנד, נאר אויך פאר אלע איבעריגע דעמאקראטישע רעגיערונגען.

וואס מיר זאלען נים דענקען פון פארטייען, און פארטיי־רעגיערונגען, מוזען מיר אבער צוגעבען אז אין דער שפיצע פון דער פארטיי שטעהן אימער, איהרע פעהיגסטע און בעסטע מענשען, וועלע ווערען שפעטער די רעגיערער, און צווישען וועמען די מיניסטארען־שטעלעס ווערען פערטהיילט.

געהט אבער איין פארטיי ארונטער פון זאטעל, און די צווייטע פערנעהמט איהר פלאץ אין דער רעגיערונג, אזוי מיינט דאס, אז פיעלע פערהיגע מענשען, וועלכע זענען טוצליך פאר'ן לאנד און פאלק געהן פעבלוירען, און זייער טהעטיגקייט ווערט נים אויסגענוצט אין יענער מאס און אין יענע פארמען, ווי עס וואלט בעדארפט צו זיין.

„מעגסטו זיין דער פעהיגסטער און בעסטער פאר'ן אמט, אויב דו געהערסט נור נים צו אונזער פארטיי, קענסטו דעם אמט נים האלטען". אזוי לערנט די תורה פון פארטיי־רעגיערונג.

דיעזע לעהרע האט יעצט בעקומען א קלאפ. און א שטארקען דערצו.

אינ'ם ענגלישען קאבינעט זענען יעצט פערטראטען אלע פארטייען און אלע ריכטונגען פונ'ם ענגלישען פאלק, פון די רייכע ערד־לארדס ביז די פארשטעהער פון ארבייט.

דער אלטער ענגלישער קאבינעט האט דארום געגעבען דעם עדשטען קלאפ צו פארטיי־רעגיערונג, און אנשטאט דעם אוועקגעשטעלט דעם פרינציפ, אז הערשען און רעגיערען זאלען די פעהיגסטע און בעסטע פון אלע פארטייען.

וועט זיך עס ארויסצייגען פאר אן ערפאלג, וועט דאס נים נאר זיין ביז איבער דער מלחמה, ווען עס הערשט דער „בורג־פריעדען", נאר עס וועט אויך מוזען לאזען שפורען אויף שפעטער, אז א פארטיי־רעגיערונג אדער א קאבינעט פון אייגענע, געהערט שוין צו די אלטע אבגעלעבטע רעגיערונגס פארמען, וואס דארפען פערביטען וועגען פון נייערע, מעהר צוגעפאסטע.

און רעדען מיר וועגען ענגלאנד, און דעם ענגלישען קאבינעט, קען מען אויך נים פערבייגעהן. די לעצטע פאסירונגען אין דער ענגליש־אידישער וועלט.

א אפעסנער בריעף צו די טאראנטאער אידען

(פעליטאן.)

סון ה. ג.

מיינע ליעבע אידען!

איך האב א פלאן! אזא יאהר אויף מיר וואס פאר א פלאן דאס איז. אויב איהר וועט מיך פאלגען און דיעזען פלאן מיינעם דורכפיהרען וועט אונז אלעמען זיין גוט און וואוהל.

ווי אזוי איך בין געפאלען אויף אזא קלוגען געדאנק, דארף איך נים אינטערעסירען. וואס אייך דארף אינטערעסירען איז בלויז דער געדאנק, דער אומטהו.

דורכפיהרען מיין געדאנק איז נים שווער. איהר דארפט בלויז — וועלען! און אויב איהר וועט נאר וועלען אין דער פלאן דורכגעפיהרט, איינס און צוויי, וועלען אבער, מוזט איהר שטארק, זעהר שטארק, נאר, נאר שטארק.

איהר געדענקט דאך וואס די גמרא זאגט: „יכל כל אדם להיות כמשה", יעדער מענש קען זיין אזוי גרויס ווי משה רבינו! יעדער מענש, ווען ער וויל נאר, קען ער זיין אזוי גרויס ווי משה, אזא חכם ווי משה, אזא פיהרער ווי משה, אזא עניו, אזא צדיק און שענינע ווי משה. ער דארף נאר וועלען. שטארק וועלען. זיין גאנצער געדאנק, זיין גאנצע ענערגיע, זיינע רמ"ח אברים, זיין גאנצען „איך" מיט זיין קאנצענטרירט אויף איין פינטעלע:

„איך, פלוני בן פלוני, וויל, מיז און וועל אונבעדינגט זיין אזא גרויסער מענש ווי משה רבינו!"

מיין פלאן איז פיעל, פיעל ליזטער דורכצופיהרען ווי צו ווערען א משה, לייכט אבער איז ער נים. מיט א גוטען וועלער קאן ער ארויסגעבראכט ווערען מכח אל הפועל.

און ווען איהר וועט איהם נוט בעטראכטען וועט איהר אליין זעהען אז עס לויגט זיך צו וועלען. און, ווי געזאגט, אויב איהר וועט נאר וועלען מיט „וועלער הנדול", איז דער פלאן א דורכגעפיהרטער.

דער פלאן איז א פשוט'ער, א גאנץ איינפאכער. ער דריקט זיך אויס אין פאלגענדע דריי ווערטער:

מאכט גוטע געשעפטען!

דאס איז מיין פלאן. אלע טאראנטער אידען מוזען זעהען דאס דורכפיהרען. מאכט גוטע געשעפטען. פאבריקאנטען ווערט ביזיי, אבר־ייטער קריגט גרויסע ווייזדזשעס, סטאר־קיפערס פארקויפט א סך סחורה, ריעל עסטייטניקעס מאכט געלד, אלע, אלע מאכט גוטע געשעפטען!

וואס וועט זיין, פרעגט איהר? וועל איך אייך ערקלעהרען.

ווען אלע אידישע מאגעזינען ווערען ביזיי און מאכען גוטע געשעפטען, וועלען, ערשטענס, זיי אליין האבען פרנסה, א ליכטיגע און פרעהליכע היים, א נייער אטאמאביליטשיק, עסען טרינקען, קליידער, קאנטרי, טהעאטער, רייזען א. א. וו. איך דארף אייך עפעס אויסרעכענען? דאס איז ערשטענס. צווייטענס וועלען זיי קריגען בעסערע הער צער. איהר ווייט דאך, אז ווען א מענשען געהט גוט האט ער די מענשהייט ליעבער, נאט'ס וועלטעל געפעלט איהם בעסער און ער איז דורכדעם מעהר נוטצליך פאר דער געזעלשאפט.

ווען א מאגעזינטשורער מאכט גוטע געשעפטען, איז אויך פאר זיינע ארבייטער בעסער. עס איז דאך לייכטער צו קריגען בעסער בעצאהלט ביי אן ערפאלגרייכען איידער ביי אן אריימען פאבריקאנט. היינט טובת הכלל? א נדבה פאר דער צדקה כללית, א צווייטע פאר די מלחמה קרבנות, אן אנדערע פאר דער שוהל, תלמוד תורה, שולע א. א. וו.

א מענש איז דאך נאך אלעמען נים קיין דבר אחר.

פון די ארבייטער איז אבגערעדט. זיי דארפען און מוזען פערדיענען גוטע זייר־דזשעס. און אז אונזערע טאראנטער אידישע ארבייטער וועלען פערדיענען גוטע וויידזשעס, וועט דאך ווערען ליכטיג אין יעדער אידיש ווינקעלע. עס וועט דאס באלד דערפיהלען דער שניידער, דער בעקער, דער בוטשער, דער גראסער, דער לענדלארד און — ריעל עסטייט...

וואס טהוען דען די ארבייטער מיט זייערע ווייזדזשעס? זיי קויפען, זיי צאהלען און עס איז ליהודים פון אלע זייטען.

ווי אזוי זיי קענען דאס מאכען? דורך זייערע יוניאנס. א שטארקע יוניאן ווען זי שיקט א דעלעגאט צום מאגופעקטשורער, איבערהויפט ווען דער לעצטער מאכט גוטע געשעפטען, קריגט זי באלד וואס זי פערלאנגט. מיט א שמייכעל קריגט זי דאס...

דאן, ווי געזאגט, מוזען אלע סוחרים מאכען גוטע געשעפטען און — אונזערע ריעל עסטייטניקעס, זאלען לעבען, זיי, די ריעל עסטייטניקעס, מוזען לכל הדעות מאכען גוטע געשעפטען, זאנסט וועט נים טויגען, לחלוטין נים טויגען...

דאס איז מיין פלאן!

און גלויבט מיר, אז ער איז גוט פון אנהויב ביז אין סוף. ערשטענס וועט טאקע זיין ממש גוט. מען וועט לעבען! אזוי הייסט דען געלעבט? איהר מיינט אז מען טראגט אויפ'ן קאפ פיימענטס, מיט ביללס, מיט אווערדיוס, מיט דאגות פרנסה, מיט צרות אלערליי, מיינט איהר אז דאס הייסט געלעבט? לעבעדליך! איידער אזא לעבען, גלויבט מיר, איז שוין גלייכער נאר נישט.

איז איין מאל אוועק. זענט איהר, הייסט עס, איינשטימיג, עס איז אבער נים קיין פראגע פון גשמיות בלויז. נים נאר וועלען, מיר בעסער לעבען אין איינ־מאכען און פשוט'ן זינן. מיר וועלען אויך פיעל בעסער לעבען אין גייסטיגען זינן. עס וועט זיין, ווי מען זאגט אין די „אלד קאונטרי", לעילה'דיג.

איך שטעל מיר פאר ווי מיר וועלען אלע אויסזעהן אין א פראסטען מיטוואך: אלע וועלען מיר זיין אבגעצוואגענע, אב־געוואשענע, ריין און וויבער ווי מלאכים, אנגעטהאן אין מלבושי כבוד, מיט לויטערע פרישע געזיכטער, מיט שיינענדע אויגען פון גליק און ליעבע צו אונזערע פריינד, בעקאנטע און לאנדסלייט.

קיין קנאה, קיין שנאה, קיין אייפער זוכט פאר וואס יענעם לעבט זיך אביסעל בעסער. אלע פערארייניגט צו ארבייטען פאר געמיינשאפטליכע צוועקען וואס זיי־נען גוטע אלע אידען און באונדערע אר־גאניזאציאנען צו ארבייטען אויף פער־שידענע געביטען אין פערשידענע ריכ־טונגען.

און — אויס שמאטע קלייבעריי... נים איין מאל ווערט פערקלעמט דאס הארץ זעהענדיג ווי א איד מיט א שעהן אידיש פנים, מיט קלוגע אידישע אויגען, שלעפט זיך נעבאך שרייענדיג מיט נים קיין קול יעקב: רענס! בוטס! אט דער זעלבער איד וועט טהון עטוואס־אנדערש, האבען פרנסה, רעספעקטירט ווערען פון זיינע קינדער, בעקאנטע, לאנדסלייט, אידען און נים אידען און וועט לעבען גלייך מיט אלע נאר — אהן שמאטעס...

לעבען דען נים דזשייקאב שיף, זאנ־גוויל, אדער אזוי אידען אהן שמאטעס?..

היינט אונזערע אינסטיטוציאנען! עס וועט דאך זיין א היות. שוהלען, שו־לען, תלמוד תורות, צדקה אנשטאלטען — פאר אורחים... — וועלען בליהען און טהאן טייערע און גוטע ארבייט.

קורץ מיר וועלען זיין שטאלץ צו זיין טאראנטער אידען אין טאראנטא.

די איינציגע איינוועגונג וועטען מיין פלאן וואס איהר קאנט מאכען, איז צו איז דער פלאן דורכפיהרבאר.

האב איך דאך אייך שוין געזאגט: איהר מוזט וועלען. שטארק וועלען, דאס אלעס.

ווען מיר אלע אידען פון טאראנטא זאלען איין מאל פאר אלע מאל בעשליסען אז אזוי קאן דאס ווייטער נים געהן. עס מאהר נים בלייבען ווי פריהער. אן ענ־דע מוז נעהמען. מיר מוזען אלע מאכען גוטע געשעפטען, זאל זיין וואס עס וויל, און מיר וואלטען דעם פלאן דורכגעפיהרט וועלען מוז מען!

לעיסטע פעיר טאקטיק, זאל עס געהן ווי עס געהט, האט קיין מאל נים גע־טויגט און טויג פאר אונז טאראנטער אי־דען אודאי נים. טאראנטער אידען, לא־מיר וועלען, וועלען און וועלען אנדערש לעבען, בעסער לעבען. אזוי טויג עס נים.

פאלגט מיין פלאן, שטודירט איהם דורך, דענקט נאך און האנדעלט! מאכט גוטע געשעפטען!

צו דער צייט, ווען צום ערשטען מאהל אין דער ענגלישער געשיכטע וועט א איד האלטען דעם אמט פון לארד טשענסעלאר אין קאבינעט, און וועלכעס וועט צוגעטהיילט צו לארד רעדינג (סער רופוס אייזיקס) ווערען אבער די איבעריגע אידען, און אפילו פון לארד רעדינגס קרייז שטארק פערפאלגט, אלעס דערפאר, ווייל זיי האבען געהאט דאס גליק אדער אומגליק געבוירען צו ווערען אין דייטשלאנד.

אידען פון א ווייטשעפעל האט מען געקענט אבפטר'ן מיט אויסברעכען דען די שויבען, ווייל מען האט זיי אנגענומען פאר דייטשען. אזעלכע אי־דען אבער ווי סער עדגאר ספייער, און סער קאסעל, וועגען זיי שטעלט מען זיך שוין נים צופריעדען מיט דעם, וואס זיי ענטזאגען זיך זעלבסט פון זייערע טיטולען, די ענגלישע פרעסע, וועלכע איז לעצטענס שטארק בע־פארבט געווארען פון סטעפען גרעהעם'ס גייסט, פאדערט אז זיי זאלען אינטערנירט ווערען, און זי פאדערט עס נים שטיל, נאר גאנץ הויך.

די האנד וואס שענקט מתנות פון איין זייט, קען אויך שלאגען, און ווי עס ווייזט אויס, טהוט זי עס.

א מלחמל פול מיט סודות

פון דר. מאקס מארדוי.

א מיטגליעד פון דער פראנצויזישער אקאדעמיע און א געוועזענער מיניסטער פון אויסערען, האט געלאזט וויסען דעם עולם, אז ער שרייבט די געשיכטע פונ'ם געגענווארטיגען קריעג און ער וועט זיא ארויסגעבען אין וועכענטליכע העפטען, מיט קארטונס און מאפס, וועט אודאי דער ערפאלג פון דיעזען ווערק זיין א גרויסער, ווי דער סוקסעס פון אלע אויסגאבען, וואס האבען א שייכות מיט'ן איצטיגען קריעג.

לויפט אצינד יעדער פראנצויז, וואס קען נור לעזען א ביכעל, בעשטעלען א קאפיע פון דיעזען ווערק, ווייל עס האט יעדער דעם ליידענשאפטליכען פערלאנג געוואהר צו ווערען דאס ריכטיגע וועגען דער מלחמה, פול צוטרויען צום מחבר האט איטליכער די האפנונג אז מוסיו האנאטו וועט טאקע דערצעהלען דעם ריכטיגען אמת, ווייל ער וואלט זאנסט געקענט פערשפיעלען זיין גוטען שם אלס געשיכטס־שרייבער.

געדיכטע וואלקענס פערשטעלען דעם קריעג פאר דעם היינטיגען דור. קיינער קען נים דעם ווירקליכען גאנג פון די פאר־סירונגען, וועלכע דארפען ענטשיידען דעם גרול פון אלע שטאאטען און פעלקער אין אייראפא. זיכער איז נור אז מען וויסט זעהר וועניג וועגען די געשעהענישען. דער גרעסטער קריעג וואס די וועלט האט וועגען עס איז געזעהן, געהט אן גלייך ווי די וועלט געשיכטע זאל זיך אבשפיעלען אין א קעלער.

פרוכטבארע פעלקער־שלאכטען געהען אן בסודי סודות גלייך ווי זיי זאלען פאר־קומען טיעף אין דער ערד. אזא שווארצע אונווייסענהייט לאגערט איבער די מאר־שען און צוואמענשטייסונגען פון די מיליו־טערישע מאסען, און ווען יס ווערט א מאהל אנגערופען אירגענד א נאמען פון איין ארט, וועלכער צוריייסט די פינסטער־נים ווי א בליץ, דאן מאכט דאס שנעל פערשוואונדענע ליכט נור א בלינדונג אויף א רגע און נים אפילו קיין אנ־צייכניש פון א גאנצען בילד.

מען וועט שפעטער האבען מיה צו גלוי־בען אזא וואונדערליכע זאך, ווי עס קומט איצט פאר. עס ווילט זיך נים גלויבען, אז עס האט געהערט פארקומען אין דער צייט פון א העכסט ענטוויקעלטען פעלקער מיט די שטארקסטע אויסגעבילדעטע פער־שענדיגונגס מיטעל א וועלט קריעג, אין אייראפא זאל נים האבען די גענויעסטע ידיעות וועגען די מיליאנען מענער וואס שטעהען אין וואפען אין שלאגען זיך מיט דער שרעקליכסטער ערביטערונג.

דער קריעגס שוי־פלאץ אין בילגיען, אינ'ם מארדען און אסטען פון פראנקרייך און ביי דער רוסישער גרעניץ פערנעהמט א שטח פון מינדעסטענס 50 טויזענד סקווער מיילען און צעהלט לערך אכט מיי־ליאן סאלדאטען — און די בעפעלקערונג פון יענע מקומות שטעהט אהן אונטער־ברעכונג אין בעריהרונג מיט די טהאטזא־כען, צו וועלכע זיי קוקען זיך צו מיט אלע חושים: זיי הערען דעם דונער פון דער שלאכט און זיי זעהען אויף דעם קעמפער אהין און אהער לויפען מיט זייערע געפא־לענע אין שרעוואנדעטע. דאדורך זעהט זיך אויך, ווי מענשען ווערען פערטריבען פון זייער הויז און הויף און ווי זיי פערלערען דערנאך צוריק אין זייער פערוויסטעטער היים. פון דעם אלעמען ווערט מען אבער געוואהר אונבעשטימט מיט אויך אין דיא קעפ פון יענע וועלכע זעהען מיט זייערע אייגענע אייגען דעם קריעג טומעל. אר־דענט זיך דאס, וואס פאלס זיי אין זינען נים צו א גאנצע בילד, נור עס בלייבט זיי, אלס פאלגע פון קליינע בילדער אהן א פערגיפטיגען צוואמענהאנג און אהן איין איינלייטענדער בעדייטונג.

אונערטרעגליך העפטיג ברענט א חשק צו וויסען אין צו פערשטעהן אלעס וואס עס טהוט זיך. דיי צייטונגען טהוען זיך אויך אן א פנים גלייך ווי זיי זאלען וועל־לען בעפריידיגען אט דעם חשק מיט דעם גרעסטען אייפער. אבער די ארבייט פון די צייטונגען איז א ריין פארמעלי און איז אין ווירקליכקייט איין איינהאלטסלאזע. זיי זיינען ווי מיהלען וואס ארבייטען מיט א גוואלטיגען ליארעם און מאהלען שטרוי.

זייט אנפאנג פון קריעג איז ערשיענען אין פאריז א ניי־בלאט, און דאס פובליקום האט אויסגעריסען די נייעס ביים פערקויפען פון די הענד און האט זיי פערשלונ־גען מיט דעם שארפסטען אפעטיט, וויא לאנג ס'איז נאך געווען ערלויבט. ארויס־צוגעבען אזוי פיעל בלעטער ווי עס האט זיך נור געלאזען, האט דאס פובליקום פער־בראכט זיין טאג מיט אניאגען די צייטונ־גען, זיי האסטיג דורכגעלעזען, דערנאך צו ערווארטען מיט א פיבערענדער נערוועזען פערוויסטענדער שפאנונג די נעקסטע אויסגאבע. אזוי האט זיך דאס פובליקום אנגעפאקט דעם כוח מיט'ן לעזען שטאף, אין וועלכען עס האט זיך בערוישט און פערגיפטעט. און ווען עס איז דאס פובלי־קום מיעד געווארען פון אויפרעגונג און האט זיך א פרעג געטהאן, וואס פאר א נייעס איז מען היינט געווארען, האט מען זיך געמוזט אליין מודה זיין: „נאר נים מיט גאר נים!"

אזוי פיהרט זיך אן א מלחמה אינ'ם שטאלצען צוואנציגסטען יאהרהונדערט פון עקספרעס צוגען און אויטאמאביליען, מון טעלעפאנען, אייראפלייגען און ווייער־לעס — און עס ווייזט זיך אונז א פער־פליהענדער פאראדאקסער ווידערקעהר פון צושטענדע וואס האבען געהאנטען יאהר הונדערט האט די וועלט אויך בעקומען אזעלכע אונזיכערע ידיעות פון די דא־מאלסדיגע מלחמות. אויף די מארקען פלע־גען קומען פאלקס־זיינגער און אויסזיינגען העכסט ערשטוינליכע מעשה'לאך פון שלאכטען, בעלאגערונגען און ערשטורמונ־גען אין בעגלייטונג פון א פיעדעל אדער פון אן אנדער אינסטרומענט, ווען דאס פאלק האט זיך פערזאמעלט אין שכנות פון די קירכען טהווערען, עהנליך צו יענע פאלקס זינגער זיינען געווען די בעריכטען פון אונזערע צייטונגען.

זייט דער שלאכט ביים טייך מארן, וועלכע ווערט גערעכענט פאר א זיעג איז צוריק געשטארקט געווארען די האפנונג, אין פראנקרייך און עס הויבט אויך איט־ליכער אן צו האבען א קלענערען בליק אויף דער לאנג. מען ווייסט נאך אפילו נים וואו די פראנצויזישע מיליטער גע־פינט זיך, און ווי שטארק זי איז. קיינער ווייסט נים ווי גרויס עס זיינען די פער־לוסטען. מען זעהט נור יעדען טאג אלץ מעהר פרויען און קינדער אנגעטהאן אין שוואר צען. סאלדאטען בריעף קומען אן פערשפעטיגט און טארען נים האבען דעם צייכען פון דעם טאג, וואו זיי זיינען גע־שריעבען. מען ווייסט שוין אבער וויא לעם עתה איז ביי מיר נור איין זאך זיכער — אין דאס איז, אז פאר אלעמען איז די איצטיגע מלחמה נים מעהר ווי א בוך מיט סודות.

א אידישע וועלטעל

א מערקווירדיגע פארשטעלונג פון די איספיהרונג פון אידישע פערזואנ־דעטע סאלדאטען אין א מאסקווער לאזארעט געשילדערט אין „היינט".

פון וו. ג. דראך.

אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה...

נאך מנחה לערנען איינגיג א פרק משניות, אנדערע קוקען אריין אין עין יעקב", ווער עס זאגט א קאפיטעל תהלים און ווער עס לערנט נאר א בלאט גמרא.

דריי מאל אין טאג ווערט געדאוועט בצבור, שבת געפינט זיך שטענדיג א איד מיט א פיינע כלי, א שטיקעל מנגן, וואס פראוועט א ביסעל חזנות. נאכ'ן לייענען שטעלט זיך אויעף ר' אלי' עלקאוויטש, א ליטווישער איד פון א יאהר 4, וואס זעהט אויס פון א יאהר 50,—א איד מיט א הדרת פנים, מיט א שעהנער, לאנגער שווארצער בארד, שטארק דורכגעוועבט מיט גרויע עפרים, און זאגט א דרשה מע־נינא דיומא. אן אנדער שבת זאגט א „מטיף מודרני" — א יונגערמאן מיט א שארפען חתון־הדבור, מיט א טעמפעראַ־מענט — פלאם, פייער, מיט א וועלט פסוקים, מיט שטיקער חקירה מיט א בר־סעל פילאסאפיע, מיט א רמז אויף ליטע־ראטור — מיט איין וואָרט, ער לעגט אוועק א דרשה, וואס ניט יעדען טאג קען אייך אויסקומען אזוינס צו הערען.

וואו מיינט איהר קומט עס פאר? ערגעץ אין א בית־המדרש פון א ליטווישע שטעטעל?

ניין, דוקא אין מאסקווא און דוקא נים אין שוהל אדער אין שטיבעל, נאר אין א לאזארעט פאר פערוואונדעטע און קראנ־קע סאלדאטען.

הייסטן הייסט דער דאזיגער מערק־ווירדיגער לאזארעט: „לאזארעט פאר פער וואונדעטע אין קראנקע סאלדאטען ביי ביעלאוו'ס פאבריק".

ביעלאוו — דאס איז דער נאמען פון דעם געוועזענעם פאבריק־אייגענטהימער. איצט געהערט זי צו זעלינ פערסיי, וואס האט אבגענעבער פאר'ן לאזארעט איינע־נעם די גרויסע פאבריק־געביידעס און וואס ווערט אויסגעהאלטען האלב אויף אן האלב — אויף דעם חשבון פון דער שטאדט.

אין קיין מעהר אידישע סביבה וועט איהר נישט געפינען אפילו אין סמאר־גאן.

אן ארגינעלע אידישע קהלה.

ווענען, ווענען האט דער „וועלט שטורם נישט פערטראגען אהער אין דעם אידישען לאזארעט פון דער גרויסער רו־סישער הויפט־שטאדט, אין דער „הארץ פון רוסלאנד".

פייליש שווארץ־בערדיגע, געל־בערדי־גע אין אפילו גרוי־בערדיגע אידען מיט בלאסע אויסגעוויקטע פנים'ער, מיט איינ־געפאלענע ברוסטען, מיט הוקענס געבוי־גענע אונטער דער שווערער לאסט פון לע־בען, מיט אויגען מרה־שחורה'דיגע און אפט בלישטשענדיגע און פיבערהאפטע... קוקענדיג ווי זיי דרעהען זיך ארום אי־בער דער פלאטע אין ברוינע חאלאטען מיט גארטלען, אין שטעק־שיך מיט ווייי־סע זאקען, און מיט שווארצע יארמולקעס אויף די קעפ, — הענט איהר מיינען, אז דאס זיינען זיך אויסגעקומען הייסיש־חסיד'ישע אידען ערגעץ אין א הסידיס־שטיבעל פון גאליציען אדער פוילען.

איהר טרעפט דא דעם אידישען „איי־דעלען יונגען מאן פון דער ליטא מיט א ברייטען צונאפסענעם פנים, בעוואקסען מיט א ווילד פלאקס־האריגע בערדעל און מיט תנועת פון א עילוי, אפילו דער שווער (פארטזעצונג אויף פיידזש 5)

מאכט די באקען פארביג

GILLETT'S
100%
POWDERED
LYE
E.W. GILLETT COMPANY LIMITED
TORONTO ONT.
דער בעסטער ארטיקעל
ווערט פערקויפט איבעראל
• ענטזאגט נאכגעמאכטע •